

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор НУБіП України
професор

Миколай Ніколаєв
«24» квітня 2024 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ**
з комплексу фахових дисциплін
для вступників на освітньо-наукову програму
«Економіка природокористування та охорони навколишнього
середовища»
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
із спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(кваліфікація доктор філософії з економіки)

Голова комісії

Тарас СВСЮКОВ
/Тарас СВСЮКОВ/

Гарант ОНП

Ірина НОВАКОВСЬКА
/Ірина НОВАКОВСЬКА/

Київ – 2024

Програма вступного випробування для вступників на освітньо-наукову програму «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти із спеціальності 051 «Економіка».

Програма розглянута на засідання Вченої ради факультету землевпорядкування НУБіП України

Протокол № ___ від _____ року.

Розроблено проектною групою у складі:

- 1. Новаковська Ірина Олексіївна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри земельного кадастру, гарант ОНП;
- 2. Євсюков Тарас Олексійович**, доктор економічних наук, професор, декан факультету землевпорядкування;
- 3. Мартин Андрій Геннадійович**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри землевпорядного проектування;
- 4. Дорош Ольга Степанівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління земельним ресурсами;
- 5. Гунько Людмила Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри землевпорядного проектування;
- 6. Братінова Марія Володимирівна**, здобувач вищої освіти за спеціальністю 051- Економіка (ОНП «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища»).

У програмі вступного випробування для вступників на освітньо-наукову програму «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» відображено вимоги, що ставляться до здобувачів третього освітньо-наукового рівня, а також подано перелік основної та додаткової літератури, необхідної для підготовки до іспиту.

ВСТУП

Зміст досліджень за науковою спеціальністю 051 – «Економіка» освітньо-наукової програми «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» складають теоретичні, методологічні, методичні та прикладні проблеми раціонального використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку і життєдіяльності людини.

Програма вступного іспиту спрямована на перевірку базових знань, необхідних для якісної підготовки майбутніх аспірантів спеціальності 051 «Економіка».

Програма розроблена проектною групою ОНП «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» Національного університету біоресурсів і природокористування України з урахування вимог Стандартів вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» третього освітньо-наукового рівня і відображає теоретичні компоненти дисципліни, що входять до загального курсу підготовки фахівців з економіки, та базується на основних методологічних підходах та методах, розроблених у вітчизняній і в зарубіжній науковій літературі.

Мета даного вступного фахового випробування полягає у виявленні відповідності знань, умінь і навичок вступників до аспірантури вимогам, які полягають у такому.

Вимоги до здібностей і підготовленості абітурієнтів. Для успішного засвоєння освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії вступники до аспірантури повинні мати ступінь магістра (або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) та здібності до оволодіння знаннями, уміннями і навичками в галузі загальних нормативних («Філософія науки», «Методологія економічних досліджень», «Економічна теорія» тощо) та спеціалізованих фахових дисциплін. Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

Положення програми вступних випробувань відповідають компетентностям, якими має володіти магістр (спеціаліст).

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Розділ 1. Загальноекономічні питання

1. Предмет економічної науки. Значення економічної науки в житті людини і суспільства.
2. Методи пізнання економічного життя
3. Еволюція економічної науки. Розмаїтість поглядів і напрямів сучасної економічної теорії.
4. Національна економіка та її найважливіші показники.

5. Сутність, цілі, фактори та основні показники економічного зростання.
6. Циклічність як форма розвитку національної економіки. Теорія циклів. Форми економічного циклу.
7. Рівноважне функціонування національної економіки. Поняття економіки.
8. Роль держави в ринковій економіці. Державне регулювання економіки.
9. Економічний і юридичний зміст власності.
10. Економічна теорія прав власності: англосаксонський і континентальний підходи.
11. Корисність товарів і послуг. Закон граничної корисності
12. Виробництво та його фактори. Сутність та основні типи відтворення.
13. Економічні ресурси – головне джерело соціального розвитку
14. Виробнича функція. Економічна та соціальна ефективність суспільного виробництва.
15. Крива виробничих можливостей і альтернативна вартість благ.
16. Раціональне використання ресурсів і ефективність виробництва.
17. Економічні системи та їхні сучасні моделі
18. Сутність, суб'єкти, функції та умови розвитку ринку.
19. Командна та змішана економіка. Основні типи та риси.
20. Система та різновиди ринків.
21. Ринкова інфраструктура та її інститути
22. Гроші: економічна природа та функції
23. Націоналізація, приватизація, реституція, реприватизація: зміст і наслідки.
24. Товарне виробництво та його типи. Товар і гроші.
25. Ринкова структура й інфраструктура. Договірне регулювання ринкової економіки.
26. Закони попиту та пропозиції. Ринкова рівновага. Еластичність попиту і пропозиції.
27. Економічні системи: зміст, класифікація, еволюція.
28. Перехідна економіка: зміст і особливості розвитку.
29. Сутність та організаційні форми підприємницької діяльності.
30. Поняття, види та функції конкуренції.
31. Конкурентні моделі ринку: чиста конкуренція, чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія.
32. Природа, типи та форми монополій. Вплив монополій на соціально-економічний розвиток країн.
33. Формування та розподіл доходів у ринковій економіці.
34. Сутність і форми підприємництва.
35. Капітал як джерело підприємництва і засіб підприємства
36. Особливості аграрного сектора економіки.
37. Сутність аграрних відносин.
38. Поняття земельної ренти та її види.
39. Менеджмент у системі ринкових відносин.
40. Маркетинг у системі ринкових відносин.

41. Предмет і функції макроекономіки.
42. Основні показники макроекономіки.
43. Сукупний попит, сукупна пропозиція й економічна рівновага.
44. Економічне зростання та його чинники.
45. Макроекономічна нестабільність, безробіття, інфляція.
46. Грошово-кредитна система.
47. Бюджет, податки і державний борг.
48. Світове господарство й міжнародні економічні відносини.
49. Міжнародна валютна система.
50. Становлення і розвиток глобальної інфраструктури виробництва світової економіки.

Розділ 2. Питання дисциплін фахового спрямування

1. Концепція сталого розвитку та її економічні аспекти.
2. Стратегії сталого природокористування та їх економічні переваги.
3. Поясніть поняття «екологічний слід» та його значення для оцінки впливу на довкілля.
4. Які економічні інструменти існують для регулювання природокористування?
5. Принципи та проблеми ціноутворення на природні ресурси.
6. Принципи і передумови функціонування циркулярної економіки.
7. Іноземне інвестування економіки України: сутність та показники оцінювання ефективності.
8. Аграрна та земельна політика в умовах глобалізації економіки.
9. Бази даних в аграрній сфері, принципи їх створення та призначення.
10. Відтворення трудових ресурсів сільського господарства та ефективність їх використання в сільськогосподарських підприємствах.
11. Галузі і галузева структура сільськогосподарських підприємств.
12. Економічна інформація та її роль у забезпеченні ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств.
13. Економічна та математична постановка оптимізаційних задач в аграрному виробництві.
14. Економічне прогнозування діяльності сільськогосподарських підприємств.
15. Економічний потенціал сільськогосподарських підприємств та особливості його формування і використання.
16. Задачі та моделі динамічного програмування в агроекономічних дослідженнях.
17. Земельні ресурси сільськогосподарських підприємств та організація їх раціонального використання.
18. Інструменти регулювання аграрного ринку з метою збалансування інтересів виробників, споживачів та держави.
19. Інформаційна база економічного аналізу результатів господарювання аграрних формувань.

20. Інформаційні технології як фактор ефективного господарювання в аграрній сфері.
21. Кластерний аналіз виробничо-господарської діяльності об'єднань сільськогосподарських підприємств.
22. Кореляційно-регресійний аналіз і його застосування в агроекономічних дослідженнях.
23. Математичне моделювання як метод наукового пізнання економічних явищ і процесів розвитку сільськогосподарського виробництва.
24. Метод найменших квадратів і його застосування в прогнозуванні аграрного виробництва.
25. Нормування праці та тарифікація робіт в сільському господарстві.
26. Організаційно-економічні засади ефективного функціонування аграрних формувань.
27. Організаційно-правові основи створення і функціонування сільськогосподарських підприємств.
28. Організаційно-технологічні аспекти систем підтримки прийняття рішень в аграрній сфері.
29. Орендні відносини, їх місце та значення в умовах розвитку ринкових відносин в аграрній сфері економіки.
30. Основні етапи розвитку аграрної політики в Україні.
31. Основні засоби сільськогосподарських підприємств, їх класифікація та оцінка.
32. Основні принципи раціональної організації виробничих процесів в сільськогосподарському виробництві.
33. Основні принципи раціональної організації виробничих процесів в сільськогосподарському виробництві.
34. Особливості планування в сільському господарстві.
35. Політика Європейського Союзу в аграрному секторі економіки.
36. Регулювання агропромислового виробництва України в умовах глобалізації економіки.
37. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств та напрями його раціонального відтворення і ефективного використання.
38. Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції.
39. Система забезпечення якості і конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств.
40. Системний аналіз як основа побудови системи рішень в організаційних формах аграрного виробництва.
41. Спеціалізація сільськогосподарського виробництва та шляхи її удосконалення.
42. Статистичне спостереження. Зведення і групування статистичних даних щодо діяльності сільськогосподарських підприємств.
43. Сутність, зміст та методика складання бізнес-планів сільськогосподарських підприємств.

44. Еколого-економічні проблеми сталого розвитку суспільства, держави та її регіонів.
45. Економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу та якості навколишнього природного середовища.
46. Еколого-економічні засади формування та реалізації земельної політики держави та економічні проблеми землекористування.
47. Еколого-економічні проблеми розвитку ринку земель, платежі за користування земельними ресурсами.
48. Економіка раціонального використання, відтворення й охорони лісових ресурсів.
49. Економіка раціонального використання, відтворення й охорони водних ресурсів та еколого-економічні засади формування та реалізації водної політики держави.
50. Економічні проблеми поводження з відходами в процесі реалізації ресурсозберігаючої та природоохоронної політики.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Боднарчук О.Г. Б75 Земельне право: навчальний посібник / О.Г. Боднарчук, К.М. Васьківська, А.П. Гаврилішин. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. – 446 с. – (Серія «На допомогу студенту УДФСУ»; т. 85).
2. Благун, І., & Гриневич, Л. (2023). Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах трансформації земельних відносин в Україні. *Економіка та суспільство*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-31>
3. Бутенко Є.В., Кононюк А.В. Моніторинг земельних відносин в Україні: стан і перспективи розвитку. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2020. № 1. с. 118- 125
4. Бутко М.П. та ін. Регіональна економіка в модернізаційному форматі: підручник. К.: Центр навчальної літератури (ЦНЛ). 2020. 432с.
5. Величко В.А., Мартин А.Г., Новаковська І.О. Моніторинг ґрунтів України - проблеми землевпорядного, ґрунтознавчого та наукового забезпечення. 2020. № 7 (808). С. 5-16
6. Dorosh Y., Derkul'skiy R., Dorosh A., Kabuzan A. Restrictions on the use of agricultural land in Ukraine for the protection of water resources. *Acta Scientiarum Polonorum Administratio Locorum*. 2023. 22(4). P. 511–524. DOI: <https://doi.org/10.31648/aspal.9175>
7. Dorosh Y., Dorosh A., Derkul'skiy R., Bratinova M. Application of GIS in land management on the example of Ukraine. *Acta Scientiarum Polonorum Administratio Locorum*. 2024. 23(1). P. 31–41. DOI: <https://doi.org/10.31648/aspal.9140>

8. Дребот О.І., Височанська М.Я., Комарова Н.В. І 69 Інституціональне забезпечення збалансованого використання та охорони земель сільськогосподарського призначення: монографія; за наук. ред. акад. НААН О.І. Дребот. Київ: Аграрна наука, 2021. 280 с.

9. Гладка Л.І., Шаляпіна А.С. Світовий досвід та співробітництво України у сфері охорони навколишнього середовища. <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92129/15-Hladka.pdf?sequence=1>

10. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О. Болтянська. – Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с.

11. Екологічне право у схемах та визначеннях [Текст] : навч. посіб. / [кол. авт.: К. Р. Резворович, А. С. Ярошенко, О. О. Нагорна та ін.] ; за заг. ред. К. Р. Резворович. — Дніпро : ДДУВС, 2022. — 188 с.

12. Євсюков, Т., & Петрович, О. (2022). Зміна тарифної ставки послуги захоронення відходів у контексті сучасного землекористування (на прикладі луцького кластера Волинської області). Проблеми і перспективи економіки та управління, (1(29), 58–67. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-58-67](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-58-67)

13. Жовтоног О. Дослідження змін та потреб в управлінні земельними та водними ресурсами на територіях громад для їх підтримки під час війни, відновлення та розвитку після її завершення. 2022. Paper_Umfrage_der_TG_Zhovtonog_UA.pdf

14. Зіновій Паньків, Андрій Кирильчук, Андріана Яворська. Паньків З., Кирильчук А., Яворська А. Кадастр природних ресурсів: навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 204 с.

15. Dr. Vasyl Kvartiuk, Prof. Dr. Andrii Martyn. Ukraine's agricultural land sales market during the Russian war against Ukraine. 2023. [sales_market_eng_fin_cor.pdf](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-sales_market_eng_fin_cor.pdf)

16. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч.І для студ. вищ. навч. закл.І/ [Т. В. Майорова]; - К.: Центр учбової літератури, 2021. 472 с.

17. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 276 с.

18. Мартин А.Г., Качановський О.І. Еколого-економічні передумови видобування бурштину в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель № 1 (2021). DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.01.07>

19. Музиченко-Козловська О. В. Стратегія розвитку екологічного інвестування в Україні. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. № 1 (9), 2023. Сс. 203-216

20. Кокарев І. В. К 597 Основи економічної теорії : навч. посібник / І. В. Кокарев. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 100 с.

21. Новаковська І.О., Гуцько Л.А., Долинський І.М. Наукові засади сталого розвитку міського землекористування: монографія. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2023. 243 с

22. Новаковський Л. Я., Євсюков Т.О., Новаковська І.О. Управління

землекористуванням: проблеми охорони основного національного багатства. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель № 1 (2022). с. 4-17, URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Zemleustriy/article/view/15948> (DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.01.01>)

23. Новаковська І.О., Мединська Н.В., Бавровська Н.М. Інвестиційний аналіз. Ч.І: навч. посібн. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2024. 368 с.

24. Новаковський Л.Я., Новаковська І.О. Планування землекористування та проблеми контролю за використанням і охороною земель в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель № 4 (2023). сс 4-14 DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.04.01>

25. Novakovska I.O., Kustovska O.V. Economics of land use and land management. Part I: textbook. Kyiv: NUBiP of Ukraine, 2022. – 408 p.

26. Новаковська І., Бавровська Н. Інформаційне забезпечення грошової оцінки земель: навч. пос. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2023. 368 с.

27. Резнікова Н.В., Панченко В.Г., Іващенко О.А. Від ревізії економічної теорії до ревізії економічної політики: пастки нового макроекономічного консенсусу. Економіка України. 2021. №3. С. 19-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019>

28. Сокольська Т.В., Юхименко П.І. та ін. Глобалізація та політика національної безпеки. К.: Центр навчальної літератури. 2021. 408с.

29. Солідарна економіка. Методичний посібник / Мотузенко Олена, Бондаренко Валерія; Проєкт USAID «Економічна підтримка України» — Київ: Арт Ок, 2023. 69 с.

30. Хвесик М. А. Економіка природокористування: вектори розвитку. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2019. 398 с.

31. Чандран Наїр. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства. К.: Наш Формат, 2020. 288с.

32. Юхименко П.І. та ін. Конкургентоспроможність підприємства: підручник. К.: Центр навчальної літератури (ЦНЛ), 2020. 320с.

33. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI// Законодавство України / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

34. Цивільний кодекс України: Відомості Верховної Ради України від 19 червня 2003 р. № 980-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

35. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>

36. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

37. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

38. Про затвердження Методики оцінки майна. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. № 1891. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF#Text>

39. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність: Закон України від 12 липня 2001 № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>

40. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: Постанова Кабінету Міністрів України, Стандарт від 10 вересня 2003 року № 1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text>

41. Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна»: Постанова Кабінету Міністрів України, Стандарт від 28 жовтня 2004. № 1442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF#Text>

42. Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних затвердженого: постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1996 р. № 1499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF#Text>

43. Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами: постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 1999 р. № 465 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-%D0%BF#Text>.

44. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>

45. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III// Законодавство України / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>

46. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 № № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>

47. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2457-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

48. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>

Інформаційні ресурси:

49. Дія. Бізнес. URL: <https://diia.gov.ua/news/znajdit-ideyu-dlya-biznesu-na-platformi-diyabiznes>

50. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <https://land.gov.ua/>

51. Верховна Рада України. Офіційний портал. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

52. Електронні сервіси ДЗК. URL: <https://land.gov.ua/>

53. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: minagro.gov.ua

54. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>